

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.39>**POLICJANCI JAKO PODMIOTY ODPOWIEDZIALNOŚCI DYSCYPLINARNEJ****Oleh Panov***student Katedry Obsługi Prawnej Działalności Gospodarczej
Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Charków, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0002-9312-0852

e-mail: OlehPanov@ukr.net

Adnotacja. Aktualność artykułu polega na tym, że jedną z dużych i specyficznych grup podmiotów odpowiedzialności dyscyplinarnej są pracownicy policji. Są to specyficzna kategoria pracowników pełniących szeroki i ważny zakres funkcji, z których część wiąże się ze stosowaniem przymusu państwowego. To właśnie dzięki temu pociąganie tych osób do odpowiedzialności dyscyplinarnej odbywa się w sposób szczególny i w obecności szeregu wyjątkowych, nieodłącznych związanych z innymi kategoriami pracowników podstaw. Na podstawie analizy licznych źródeł doktrynalnych ujawniono kluczowe cechy i charakterystyki odpowiedzialności dyscyplinarnej, jako odgałęzienia zjawiska odpowiedzialności prawnej w prawie. Oceniono status prawny pracowników Policji Narodowej Ukrainy i określono jego podstawę do odróżnienia od innych kategorii pracowników. Zaproponowano wniosek o cechy charakteryzujące policjantów jako podmioty odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność prawna, odpowiedzialność dyscyplinarna, pracownicy Policji Narodowej Ukrainy, podmioty odpowiedzialności dyscyplinarnej, policjanci.

POLICE OFFICERS AS SUBJECTS OF DISCIPLINARY RESPONSIBILITY**Oleh Panov***Applicant of the Department of Legal Support of Economic Activities
the Kharkiv National University of Internal Affairs (Kharkiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0002-9312-0852

e-mail: OlehPanov@ukr.net

Abstract. The relevance of the article is that one of the large and specific groups of subjects of disciplinary responsibility are police officers. They are a specific category of workers who perform a wide and important range of functions, some of which are related to the use of state coercion. Because of this, bringing these persons to disciplinary responsibility takes place in a special manner and in the presence of a number of exceptional grounds not inherent in other categories of employees. Based on the analysis of numerous doctrinal sources, the key features and characteristics of disciplinary liability as a branch of the phenomenon of legal liability in law are revealed. The legal status of employees of the National Police of Ukraine was assessed and its basis for differences from other categories of employees was determined. A conclusion is offered on the features that characterize police officers as subjects of disciplinary responsibility.

Key words: legal responsibility, disciplinary responsibility, employees of the National Police of Ukraine, subjects of disciplinary responsibility, police officers.

ПРАЦІВНИКИ ПОЛІЦІЇ ЯК СУБ'ЄКТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**Олег Панов***здобувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності
Харківського національного університету внутрішніх справ (Харків, Україна)*

ORCID ID: 0000-0002-9312-0852

e-mail: OlehPanov@ukr.net

Анотація. Актуальність статті полягає в тому, що одну з великих та специфічних груп суб'єктів дисциплінарної відповідальності становлять працівники поліції. Вони є специфічною категорією працівників, які виконують широкий та важливий спектр функцій, частину з яких пов'язано із застосуванням державного примусу. Саме через це, притягнення даних осіб до дисциплінарної відповідальності відбувається за спеціальним порядком та за наявності ряду виключних, непридатних іншим категоріям працівників підстав. На основі аналізу численних доктринальних джерел, розкрито ключові ознаки та характеристики дисциплінарної відповідальності, як відгалуження явища юридичної відповідальності в праві. Оцінено правовий статус працівників Національної поліції України та визначено його основи відмінності від інших категорій працівників. Запропоновано висновок щодо особливостей, які характеризують поліцейських, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності.

Ключові слова: юридична відповідальність, дисциплінарна відповідальність, працівники Національної поліції України, суб'єкти дисциплінарної відповідальності, поліцейські.

Постановка проблеми. Згідно з чинним законодавством України кожна особа за вчинення негативних, протисупільних дій несе відповідальність. Разом з цим, відповідальність людини не є однорідною, рівно як і не є однаковими за ступенем негативності проступки кожного з нас. Зазначене досить чітко відображає особливості дисциплінарної відповідальності та передбачених нею дисциплінарних стягнень. Останні застосовуються у чітко визначеному порядку за наявності виключного кола підстав. Як наслідок, суб'єктний склад дисциплінарної відповідальності буде усіченим через що її дія розповсюджується на виключне коло осіб.

Одну з великих та специфічних груп суб'єктів дисциплінарної відповідальності становлять працівники поліції. Вони є специфічною категорією працівників, які виконують широкий та важливий спектр функцій, частину з яких пов'язано із застосуванням державного примусу. Саме через це, притягнення даних осіб до дисциплінарної відповідальності відбувається за спеціальним порядком та за наявності ряду виключних, непридатних іншим категоріям працівників підстав.

Стан дослідження проблеми. Змісту та особливостям правової категорії дисциплінарної відповідальності, як окремого підвиду явища юридичної відповідальності, приділяли увагу такі науковці, як Л.В. Котова, Г.Г. Петришина-Дюг, П.Д. Пилипенко, М.В. Романова, В.І. Щербина, С.М. Братусь, Н.С. Малєїн, О.Ю. Скакун, В.Н. Кудрявцев, І.С. Самощенко та інші. Разом з цим, особливості та характерні ознаки дисциплінарної відповідальності такої категорії працівників, як поліцейські, на сьогоднішній день належного наукового опрацювання не знайшли.

Метою статті є аналіз правового статусу працівників поліції, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності. Зважаючи на окреслену мету, завданнями статті є встановлення поняття дисциплінарної відповідальності як підвиду юридичної відповідальності в цілому, окреслення основних характеристик правового статусу поліцейських, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна статті полягає в тому, що в межах неї вперше розкрито основні положення соціально-правового статусу працівників Національної поліції України, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності.

Виклад основного матеріалу. Розуміння того, які специфічні ознаки характеризують працівників поліції, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності, варто шукати через призму сутності дисциплінарної відповідальності взагалі.

В правовій сфері, за визначенням С.С. Алексєєва юридична відповідальність – це обов'язок особи перетерпіти заходи державно-примусового впливу за вчинене правопорушення у формі втрат особистого, організаційного або майнового порядку (Алексєєв, 1982). М.Д. Шаргородський юридичну відповідальність визначав як правовий обов'язок правопорушника перетерпіти засоби державного примусу, засуджуючи його за виновно вчинене протиправне діяння (Шаргородський, 1968). В.М. Горшенєв писав: «Юридична відповідальність є признана державою здатність особи (громадянина, установи, органу держави, посадової особи і тому подібне) давати звіт у своєму протиправному діянні та перетерпіти на собі заходи державно-примусового впливу у формі позбавлення благ, які їй безпосередньо належали» (Ольховський, 2003: 68). І.С. Самощенко відзначає, що юридична відповідальність – це реакція держави на правопорушення, яка полягає не тільки в осудженні винного та застосуванні до нього юридичних санкцій, а і в державному примусі порушника до виконання встановлених вимог (Самощенко, 1966).

Зміст дисциплінарної відповідальності за визначеннями вчених є вужчим та тяжіє до трудової сфери. Так, В.І. Щербина вказує, що дисциплінарна відповідальність – це передбачений нормами трудового права особливий правовий стан суб'єктів охоронних правовідносин, який виявляється в тому, що роботодавець дає негативну оцінку протиправній поведінці працівника та реагує на неї визначеними законом примусовими заходами (Щербина, 2008: 291). П.Д. Пилипенко визначає дисциплінарну відповідальність як обов'язок працівника відповідати за вчинене ним порушення трудової дисципліни перед роботодавцем і понести дисциплінарні стягнення, передбачені нормами трудового права (Пилипенко, 2003: 360). У розумінні М.В. Романова дисциплінарна відповідальність – це один з видів відповідальності, що полягає в накладанні адміністрацією (вищою за ієрархією в підпорядкованості) певної організації чи установи дисциплінарних стягнень за порушення дисципліни. Обов'язковою умовою настання саме дисциплінарної відповідальності є наявність відносин підпорядкованості між суб'єктами. Дисциплінарна відповідальність може наступити не за будь-яке порушення вимог режиму, а лише за такі, що базуються на нормах права (Романов, 2002: 23).

Наведене дає підстави стверджувати, що дисциплінарна відповідальність – це передбачений нормами трудового права різновид юридичної відповідальності, що визначає систему правових механізмів пов'язаних із накладенням на працівника дисциплінарних стягнень за порушення трудової дисципліни в межах трудових правовідносин на певному підприємстві, установі чи організації, з метою виховання в такого працівника усвідомлення про необхідність сумлінного та правильного виконання трудових обов'язків.

Запропоноване визначення дає можливість виділити декілька ключових аспектів, які дають підстави визначити працівника поліції суб'єктом дисциплінарного впливу. Так, у першу чергу, варто відмітити, що термін «працівник» не є абстрактним словниковим оборотом для більш звучного позначення співробітників Національної поліції України (далі – НПУ).

В загальному розумінні працівник – це праводієздатна фізична особа, що добровільно вступила в трудові відносини, взявши на себе обов'язки виконувати роботу обумовлену трудовим договором в інтересах роботодавця, під його керівництвом та контролем (Баскакова, 2010: 16). Як наголошує М.О. Мішук працівником є фізична особа, яка працює за трудовим договором на підприємстві, в установі чи організації, в їх

об'єднаннях або у фізичних осіб, які використовують найману працю (Міщук, 2015: 70).

Отже, працівник – це суб'єкт трудових правовідносин, який на підставі трудового договору зобов'язується виконувати відповідний різновид та обсяг праці встановлений керівником підприємства, установи чи організації, отримуючи за це відповідну оплату та користуючись при цьому законодавчо визначеним обсягом гарантій своїх трудових прав. Працівником є будь-яка особа, яка на законних підставах здійснює трудову діяльність на підприємствах, установах чи організаціях всіх форм власності, у тому числі в органах та підрозділах Національної поліції України. Іншими словами, сам факт вступу відповідних осіб у трудові відносини в рамках діяльності поліції вже робить їх суб'єктами дисциплінарної відповідальності, за таких умов на них автоматично покладаються відповідні трудові обов'язки.

З цього моменту витікає інший важливий фактор, який дозволяє говорити про працівників поліції, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності – процес служби в поліції. Варто відмітити, що служба – це також праця, але обрешена у відповідну форму та маюча значний обсяг важливих відмінностей.

Служба – це трудова діяльність особливого характеру, що передбачає виконання працівниками (службовцями) особливих завдань та функцій націлених на реалізацію інтересів держави та суспільства. Через це на службовців покладаються не тільки спеціальні права, але й виключні, не притаманні іншим працівникам обов'язки. Зокрема, згідно із положеннями Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень. В свою чергу поліцейським громадянин України, який склав Присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції. Поліцейський має службове посвідчення та спеціальний жетон (Про Національну поліцію, 2015).

Участь у трудових відносинах, здійснення особливого різновиду праці, а саме служби в поліції, обумовлюють ще одну важливу складову трудово-правового статусу поліцейських, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності, а саме наявність спеціальних правил трудової дисципліни, яким останні в обов'язковому порядку мають слідувати.

Загальні аспекти трудової дисципліни закріплені у Главі X Кодексу законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII де вказано, що працівники зобов'язані працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, додержувати трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці, дбайливо ставитися до майна власника, з яким укладено трудовий договір (Кодекс законів про працю України, 1971). Дещо ширше зміст трудової дисципліни розглядається у наукових працях вчених.

Наприклад, Г.І. Чанишева пропонує трактувати трудову дисципліну як сукупність правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок, встановлюють трудові обов'язки працівників і власників або уповноважених ними органів, що визначають заходи заохочення за успіхи в праці і відповідальність за невиконання цих обов'язків (Кожушко, 2006: 63). О.А. Грішнова обстоює позицію про те, що трудова дисципліна – це дотримання правил внутрішнього трудового розпорядку підприємствами (Грішнова, 2009: 238). Ф.П. Шульженко та В.Ф. Опришка вказують, що трудова дисципліна полягає в обов'язку дотримання працівниками правил внутрішнього трудового розпорядку (статутів, положень про дисципліну), технологічних, санітарних та інших встановлених норм (Подорожній, 2016: 160–161).

Тобто, трудова дисципліна – це нормативно визначений та гарантований обов'язок дотримання працівником встановлених на підприємстві, установі або організації правил та порядків здійснення трудової діяльності. Проте, в межах трудової діяльності саме поліцейських, а також деяких інших представників державного сектору, трудова дисципліна набуває значення службової, яка має свої характерні аспекти.

Зокрема, як вказує В.М. Манохін службова дисципліна вона торкається спеціальної сфери службово-трудових відносин служби в державних органах. Вона є об'єктивною реальністю і уособлює собою своєрідний різновид державної дисципліни. Службова дисципліна є підвидом державної дисципліни у тому сенсі, що остання полягає у точному і неухильному виконанні усіма учасниками суспільно-правових відносин встановлених державою правил і конкретних приписів стосовно практичного здійснення державних завдань і функцій (Греков, 2003: 131). За визначенням С.І. Кожушко службова дисципліна – це сукупність загальних та спеціальних нормативно-правових розпоряджень, що регулюють порядок дотримання службовцями державних органів належного виконання службово-трудових функцій, встановлюють особливості заходів заохочення та дисциплінарної відповідальності цієї категорії працівників (Кожушко, 2006: 101). В.С. Венедіктов, М.І. Іншин, В.Б. Авер'янов, В.В. Цветков, В.М. Шаповал доводять, що службова дисципліна – це різновид дисципліни праці, і складається вона в особливій сфері службово-трудових відносин, суб'єктами яких є державні службовці. Інакше кажучи, дисципліна у сфері державної служби (службова дисципліна) – це стан суспільних відносин, що характеризується додержанням службовцями державних органів норм законодавства та належним виконанням покладених на них службових повноважень (Пилипенко, 2007: 143).

Отже, в чому різниця між дисципліною трудовою та службовою? В межах трудової дисципліни на перший план висувуються вимоги керівництва відповідного підприємства, установи чи організації, а також трудового договору та загальні нормативи в галузі охорони праці, технологічної дисципліни тощо. Службова дисципліна стосується виключно сфери трудової діяльності службовців спеціальних підприємств, установ та організації переважно державної форми власності або ж органів влади безпосередньо. Її основною

виступають виключно встановлені законодавством правила, умови та стандарти служби відповідного типу.

В сфері діяльності поліції вимоги та умови службової дисципліни регламентовано Законом України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15.03.2018 № 2337-VIII. Згідно з положеннями цього документу службова дисципліна – це дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників. Службова дисципліна ґрунтується на створенні необхідних організаційних та соціально-економічних умов для чесного, неупередженого і гідного виконання обов'язків поліцейського, повазі до честі і гідності поліцейського, вихованні сумлінного ставлення до виконання обов'язків поліцейського шляхом зваженого застосування методів переконання, заохочення та примусу. Службова дисципліна, крім основних обов'язків поліцейського, зобов'язує останнього: 1) бути вірним Присязі поліцейського, мужньо і вправно служити народу України; 2) знати закони, інші нормативно-правові акти, що визначають повноваження поліції, а також свої посадові (функціональні) обов'язки; 3) поважати права, честь і гідність людини, надавати допомогу та запобігати вчиненню правопорушень; 4) безумовно виконувати накази керівників, віддані (видані) в межах наданих їм повноважень та відповідно до закону; 5) вживати заходів до негайного усунення причин та умов, що ускладнюють виконання обов'язків поліцейського, та негайно інформувати про це безпосереднього керівника; 6) утримуватися від дій, що перешкоджають іншим поліцейським виконувати їхні обов'язки, а також які підривають авторитет Національної поліції України; 7) утримуватися від висловлювань та дій, що порушують права людини або принижують честь і гідність людини; 8) знати і виконувати заходи безпеки під час несення служби, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку; 9) підтримувати рівень своєї підготовки (кваліфікації), необхідний для виконання службових повноважень; 10) берегти службове майно, забезпечувати належний стан зброї та спеціальних засобів; 11) поважати честь і гідність інших поліцейських і працівників поліції, надавати їм допомогу та стримувати їх від вчинення правопорушень; 12) дотримуватися правил носіння однострою та знаків розрізнення; 13) сприяти керівникові в організації дотримання службової дисципліни, інформувати його про виявлені порушення, у тому числі вчинені іншими працівниками поліції; 14) під час несення служби поліцейському заборонено перебувати у стані алкогольного, наркотичного та/або іншого сп'яніння (Про Дисциплінарний статут Національної поліції України, 2018).

Висновки. Отже, підсумовуючи вищевикладене варто наголосити, що на сьогоднішній день можна виділити три ключові ознаки, які характеризують поліцейських, як суб'єктів дисциплінарної відповідальності, а саме:

1) участь у трудових правовідносинах, в яких роботодавцем є Національна поліція України, у зв'язку з чим поліцейські виконують ряд трудових функцій та користуються ключовими трудовими правами та визначеними законодавством гарантіями цих прав;

2) реалізація особливої за змістом та завданнями трудової діяльності – служби в органах та підрозділах Національної поліції, яку пов'язано із виконанням специфічного набору функцій та трудових обов'язків;

3) дія на працівників поліції правил та вимог службової дисципліни в рамках діяльності Національної поліції України, порушення якої детермінує дію механізмів дисциплінарної відповідальності.

Саме зазначені три аспекти характеризують працівників поліції, як суб'єктів трудових правовідносин, юридичний статус котрих має як загальні, так і специфічні особливості, що в сукупності розповсюджують на них дію дисциплінарної відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С.С. Общая теория права: В 2 т. / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1982. – Т. 2. – 360 с.
2. Баскакова Ю.В. Зміна істотних умов трудового договору з державними службовцями: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Ю.В. Баскакова. – Луганськ: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2010. – 23 с.
3. Греков І.П. Особливості правового регулювання праці державних службовців: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.05 / Греков Ігор Петрович. – Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2003. – 192 с.
4. Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник / О.А. Грішнова. – К. : Знання, 2009. – 390 с.
5. Кодекс законів про працю України: закон від 10.12.1971 №322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток №50.
6. Кожушко С.І. Становлення, сучасний стан та перспективи розвитку законодавства про дисципліну праці в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.05 / С.І. Кожушко. – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2006 – 182 с.
7. Мішук М.О. Реформування трудового законодавства в частині укладення трудового договору: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.05 / М.О. Мішук. – Київ : Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2008. – 195 с.
8. Ольховський Є.Б. Адміністративно-правові засоби забезпечення громадської безпеки: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / Є.Б. Ольховський. – Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2003. – 191 с.
9. Пилипенко А.А. Правові та організаційні засади формування і функціонування персоналу митних органів України: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.07 / А.А. Пилипенко. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2007. – 232 с.

10. Пилипенко П.Д. Трудове право України : навчальний посібник / П.Д. Пилипенко. – К. : Видавничий Дім «Ін юре», 2003 – 536 с.
11. Подорожній Є.Ю. Особливості юридичної відповідальності у трудовому праві України: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.05 / Є.Ю. Подорожній. – Харків : Харківський національний університет внутрішніх справ, 2016. – 426 с.
12. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: закон від 15.03.2018 № 2337-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 29. – Ст. 233.
13. Про Національну поліцію: закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.
14. Романов М.В. Правове регулювання заходів стягнення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08 – / М.В. Романов. – Харків : Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого, 2002. – 208 с.
15. Самощенко І.С. Правонарушение и юридическая ответственность: Учебное пособие / И.С. Самощенко. – М. : Изд-во ВЮЗИ, 1966. – 164 с.
16. Основания уголовной ответственности. Курс советского уголовного права в 6-ти томах: Часть общая / под ред. Шаргородского М.Д. – Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 1968. – Т. 1. – 217 с.
17. Щербина В.І. Функції трудового права: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.05 / В.І. Щербина. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2008. – 423 с.

References:

1. Alekseev, S.S. (1982). *Obshchaia teoriia prava [General theory of law]*. (Vols. 1–2). Moscow : Iurid. lit [In Russian].
2. Baskakova, Yu.V. (2010). Zmina istotnykh umov trudovoho dohovoru z derzhavnymy sluzhbovtsiamy [Changing the essential terms of the employment contract with civil servants]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Luhansk: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University [in Ukrainian].
3. Hrekov, I.P. (2003). Osoblyvosti pravovoho rehuliuвання pratsi derzhavnykh sluzhbovtsiv [Features of legal regulation of civil servants]. *Candidate's thesis*. Kharkiv : National University of Internal Affairs [in Ukrainian].
4. Hrishnova, O.A. (2009). *Ekonomika pratsi ta sotsialno-trudovi vidnosyny: pidruchnyk [Labor economics and social and labor relations: textbook]* Kyiv : Znannia [in Ukrainian].
5. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: zakon vid 10.12.1971 № 322-VIII [Code of Labor Laws of Ukraine: law of 10.12.1971 № 322-VIII] *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSR – Bulletin of Verkhovna Rada of URSR*, Addition № 50. [in Ukrainian].
6. Kozhushko, S.I. (2006). Stanovlennia, suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku zakonodavstva pro dystsyplinu pratsi v Ukraini [Formation, current state and prospects of development of legislation on labor discipline in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kharkiv : Kharkiv National University of Internal Affairs [in Ukrainian].
7. Mishchuk, M.O. (2008). Reformuvannia trudovoho zakonodavstva v chastyni ukladennia trudovoho dohovoru [Reforming labor legislation in terms of concluding an employment contract] *Candidate's thesis*. Kyiv : National Pedagogical Drahomanov University [in Ukrainian].
8. Olkhovskiy, Ye.B. (2003). Administrativno-pravovi zasoby zabezpechennia hromadskoi bezpeky [Administrative and legal means of ensuring public safety]. *Candidate's thesis*. Kharkiv : Yaroslav Mudryi National Law University [in Ukrainian].
9. Pylypenko, A.A. (2007). Pravovi ta orhanizatsiini zasady formuvannia i funktsionuvannia personalu mytnykh orhaniv Ukrainy [Legal and organizational bases of formation and functioning of the personnel of customs bodies of Ukraine]: Academy of Customs Service of Ukraine. *Candidate's thesis*. Dnipropetrovsk : [in Ukrainian].
10. Pylypenko, P.D. (2003). *Trudove pravo Ukrainy: navchalnyi posibnyk [Labor law of Ukraine: textbook]*. Kyiv : Vydavnychiy Dim «In yure» [in Ukrainian].
11. Podorozhnyi, Ye.Iu. (2016). Osoblyvosti yurydychnoi vidpovidalnosti u trudovomu pravi Ukrainy [Features of legal liability in labor law of Ukraine]: Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs [in Ukrainian].
12. Pro Dystsyplinarnyi statut Natsionalnoi politsii Ukrainy: zakon vid 15.03.2018 № 2337-VIII [On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine: law of 15.03.2018 № 2337-VIII]. (2018). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 29, art. 233 [in Ukrainian].
13. Pro Natsionalnu politsiiu: zakon vid 02.07.2015 № 580-VIII [About the National Police: law of 02.07.2015 № 580-VIII]. (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*, 40–41, art. 379 [in Ukrainian].
14. Romanov, M.V. (2002). Pravove rehuliuвання zakhodiv stiahennia, shcho zastosovuiutsia do osib, pozbavlenykh voli [Legal regulation of penalties applicable to persons deprived of their liberty]. *Candidate's thesis*. Kharkiv : Yaroslav Mudryi National Law University [in Ukrainian].
15. Samoshchenko, I.S. (1966). *Pravonarushenie i iuridicheskaia otvetstvennost: Uchebnoe posobie. [Offense and legal liability: textbook]* Moscow : Izd-vo VJuZI [In Russian].
16. Shargorodskii, M.D. (Eds.) (1968). *Osnovaniia ugovnoyi otvetstvennosti. Kurs sovetskogo ugovnogo prava: Chast obshchaia [Grounds for criminal liability. The course of Soviet criminal law: The general part.]* Leningrad : Leningrad University Press (Vols. 1–6) [in Russian].
17. Shcherbyna, V.I. (2008). Funktsii trudovoho prava [Functions of labor law]. *Doctor's thesis*. Dnipropetrovsk : Academy of Customs Service of Ukraine [in Ukrainian].